

FORRÁSKÖZLÉS

MARJOVSZKY TIBOR

A Misna újévi traktátusa ראש השנה

A traktátus a מועד (Ünnepek) széderben található. Két nagyobb részből áll. Ezek – valószínűleg – eredetileg önállóan léteztek.¹ Az első témája a naptárszámítás (I,1-III,1), a másodiké a sófárfúvás rendje (III,2-IV,9).

Első fejezet:² A különböző évkezdetek meghatározása (1). Tisri kezdete, a mennyei ítélet, az új hónap kihirdetése (2). Naptármeghatározás (3). A küdöttek, akik az újholdról tanúskodnak, milyen esetekben hághatják át a szombatot (4)? A tanúk kihallgatása (5-7). Akik alkalmatlanok tanúnak (8). Mikor törhetik meg a tanúk a szombatot azért, hogy időben tanúskodhassanak (9)?

Második fejezet: A tanúk szerepének változása. Negyedik, különböző helyzetekben, az eretnekek és samaritánusok miatt. A régi módszer: Jelzés tűzzel (1-4). Tanúkihallgatás Jeruzsálemben, az új hónap kihirdetése, R. Gamáliei és R. Jehósua (5-8).

Harmadik fejezet: A kivétel, amikor az újholdról maga a bíróság tanúskodik (1). A második nagy egység kezdete, a sófárfúvás. A harmadik fejezet kizárólagos témája innen kezdve, – egy aggádikus magyarázat.

Negyedik fejezet: Sófárfúvás speciális körülmények között (1). R. Jóhanán ben Zakkaj rendelkezései (2-4). Imádságok az újévi liturgiában (5-6). Sófár és a Múszáf imádság (7). A sófárfúvás nem veszélyeztetheti a szombatot, de a gyermek is tanulhatja azt szombaton (8). A sófárfúvás további rendje. Imádság: egyén és előimádkozó (9).

A holdhónap

A zsidó naptárszámítás a holdcikluson alakul, amelynek mértéke az az idő, amely alatt a hold megkerüli a napot.³ Ez az idő a hagyomány szerint: 29 nap, 12 óra, 44 perc és 3¼ másodperc. Ezt ugyan órákra is felosztották, de még inkább „részek”-re דלקים, amelyekből 1080 tesz ki egy órát.⁴ Minden „rész”, 3¼ másodperc. E szerint a hold a napot 29 nap, 12 óra és 793 „rész” alatt teszi meg. Ennek az útnak a végén, egy időben szűnik meg a régi hold és kezdődik az új.⁵ Mivel ez a pont valójában nem ragadható meg, ezért igen fontossá vált annak rögzítése, hogy mikor látták meg az újhold első fázisának megjelenését az égbolton. Már ekkor ismeretes volt, hogy mivel a hold nem rendelkezik saját fénnnyel, csak a napét veri vissza.⁶

1 Krupp, M. Die Mischna, Festzeiten Mo`ed. Verlag der Weltreligionen Insel Verlag, Frankfurt am Main, 2007, 410. k.

2 A fejezetet is misnának nevezik, csak az érthetőség miatt választottuk ezt az elnevezést.

3 A Talmud szerint: a zsidók a hold szerint számítják [a naptárt], a nemzetek pedig a nap szerint (bSzuk 29a).

4 A módszert a következő bibliai helyekre alapozzák: 2Móz 12,2; 4Móz 28,14 (Hilch. Hakkódes 1.1).

5 bRH 25a, Hilch. Hakkódes 6:3.

6 Ezt az időpontot nevezték a hold születésének (הלבנה מולד) vagy rövidebb formában születésnek (מולד), lásd: bRH 20b, Hilch. Kiddús Hakkódes 6:1.

7 Zohár בראשית 135b; 249b.

A sófár

Állati szarvból készült, az egyik legrégebb ismert hangszer. A Bibliában hatvankilencszer fordul elő. Általános vélemény szerint a szó összefügg az akkád šapparu-val, amely „vadkecskét” jelent.⁷ A szó egy idő után már nem az állatot, hanem a szarvból készült eszközt jelentette. Kosszarvból készült, ha kultikus célra, akkor nem lehetett díszítéssel ellátni, sem pedig fémből készült fúvókát rakni rá.⁸ Kultikus használaton kívül elsősorban jeladásra használták, az örök így figyelmeztettek az ellenség közeledtére (Ézs 18,3; Hós 8,1; Neh 4,12.14). Átvitt értelemben jelképezi a prófétai szolgálatot is (Jer 6,17; Ez 33,3–6). Használták a sereg harcba hívásakor, annak összegyűjtésénél (Bír 3,27; 6,34). A Szent Háború idején a harc kezdetét adta tudtul (Bír 7,8.16.20; vö.: Jer 51,27), de jelezhetette a győzelmet is (1,Sám 13,13). Hirdette az új király trónra lépését (2Sám 15,10; 1Kir 1,34.39.41), de YHWH megjelenését a Sínain is kürtzengés kíséri (2Móz 19,16.19). Riadókürt רועיה שופר □ jelezte a Jóbél év kezdetét (3Móz 25,9), az újhold napját, a holdtöltét (Zsolt 81,4), fújták böjt meghirdetésekor (Jóél 2,15) is. Septuaginta legyakrabban σαλπυξ-szal fordítja (38×), s κερατίνη-val (21×). Előfordul még: σαλπυξ κερατίνη (Zsolt 98,6), ευστονω [= בשופר] A szó, egy helyen szerepel átírással: σωφερ (1Krón 15,28).⁹ A templomi szolgálatban a sófár használatát együtt említik a trombitával (הוצרה).

Rós ha-Sáná – Újév

I/1

Négy[féle] újév van¹⁰: Niszán kezdetén, a királyok¹¹ és az [zarándok] ünnepek¹² számára, Elul elején a marhák tizedének¹³. R. Eleázár és R. Simon mondja: Tisri elején, az [ünnepi] éveknek, az Elengedés Évének¹⁴ és a Jóbélévnek¹⁵, a növényeknek¹⁶, és a fűszereknek¹⁷. Sevát elején a fáknak. Ezek Sammáj iskolájának szavai. Hillél iskolája ezt mondja: [Újév, Sevát] tizenötödikén [van].

7 AHW 1027.

8 A Misna már másképpen rendelkezik, vö.: mRH III 3–4.

9 Részletesen lásd: THWAT s. v. שופר

10 A négyféle időponthoz különböző feladatok, elvégzendő munkák kapcsolódnak. Izrael korábbi történetében az újév meghatározása többször változott. A hónapok nevei közül csak nyolc fordul elő az Ószövetségben, mind egyik fogság utáni könyvben (Zak 1,7; 7,1; Ezsdr 6,15; Neh 1,1; 2,1; 6,15; és Eszter könyvében több helyen.

11 A hivatalos számítás – az Első Templom idején – a király uralkodási éve szerint történt, a hivatalos év tavasszal kezdődött. Ha a király Niszán előtt kezdett uralkodni, akkor a Niszán kezdete utáni idő már uralkodásának második évének számított.

12 4Móz 28, 16. kk. Az ünnepek rendje a Páskával kezdődött.

13 3Móz 19,22; mBek IX, 5. kk.

14 5Móz 15,1–11

15 Az ötvenedik év: 3Móz 2–8–12.

16 3Móz 19,23–25

17 Abból a növényből, mi Tisri kezdete előtt sarjadt, nem lehetett azokkal közösen tizedet adni, amelyek később nőttek.

I/2

A világ négy szakaszban ítéltetik meg¹⁸: Páska idején a gabonával, Hetek Ünnepekora a fa gyümölcsével. [és] Újévkor az összes világra jött elvonul [Isten] előtt, mint a fiatal bárányok¹⁹, amint megmondattot: *Ő alkotta mindnyájuk szívét, és jól tudja minden tettüket (Zsolt 33,15)*, és a Lombsátrak Ünnepen a vízzel.

I/3

Hat [különböző] hónapban mennek ki a követek²⁰ [Jeruzsálemből]: Niszánkor a Páska, Avkor a böjt, Elúlkor az Újév, Tisríkor az ünnepek idejének meghatározása,²¹ Kiszlévkor a Hanukka, Ádárkor a Purím miatt. Amikor a Templom [még] állt, kimentek a második Páska miatt is.²²

I/4

Két hónap elején, szabad áthágniuk²³ a szombat [megtartásának parancsát]: Niszánkor és Tisríkor²⁴, mert ekkor mennek a követek Szíriába, s ők határozzák meg az ünnepek idejét. Amikor a Templom [még] állt, mindezeket [az előírásokat] áthághatták, az áldozatok rendje miatt.²⁵

I/5

Ha a hold világosan látható volt, [vagy] ha megtörtént, hogy nem volt látható, emiatt szabad volt áthágniuk a szombat [megtartásának parancsát]. R. Jósze mondja: Ha [a hold] világosan látható, emiatt nem volt szabad áthágniuk a szombat [megtartásának parancsát].

I/6

Megtörtént, hogy több mint negyven pár ment ki, és R. Akiba Lídiában²⁶ feltartóztatta őket, R. Gamliél követeket küldött hozzá [és azok ezt mondták]: ha sokakat feltartóztatsz, olyanak bizonyulsz, mint aki alkalmatlanná teszi őket arra, hogy máskor eljöjjenek.²⁷

18 Az ítélet abban lesz nyilvánvaló, hogy a különböző évszakokban, amelyekhez egyben ünnepek kapcsolódnak, büntetésként gyenge lesz vagy elmarad a megfelelő termés.

19 A *מִרְרָן*-nak más fordítása lehetséges: besorozott katonák, utóvéd. Így érti a Talmud is (bRH 38a).

20 Azért, hogy kihirdessék az ünnepek hivatalos kezdetét.

21 Tisrí hónapra több ünnep esett: Jóm Kippúr, Szukkót, Semíni Aceret.

22 A második, vagy kis Páskát az első után egy hónappal ünnepelték azok, akik az első megünnepelésében akadályoztatva voltak 4Móz 9,10k; mPesz IX.

23 Ha az újhódat szombat előtti este látták, akkor engedélyezett volt a szombati utazás.

24 Kihirdetni a három zarándokünnep idejét.

25 4Móz 28,11–15

26 Lídia/Lod Jeruzsálemtől negyven km-re nyugatra, illetve Javnétól húsz km-re keletre. Bármelyik városba igyekeztek is, egy napi utazással elérték.

27 Szó szerint: Buktatót helyezel útjukba, a jövőben alkalmatlanok lesznek a vallási kötelezettségek teljesítésére.

I/7

Ha az újhoidat apa és fia együtt látták, mehetnek együtt²⁸ [követként], nem párként, hanem azért [is], ha az egyik alkalmatlanná válna [a küldetésre], a másik hozzászámítható legyen egy [harmadikhoz]. R. Simon mondja: Apa és fia és minden közeli [rokon], alkalmas az újhoidról való tanúskodásra. R. Jósze [ezt] mondja: Tóbiással²⁹ az orvossal megtörtént, hogy az újhoidat Jeruzsálemben látta meg, ő, a fia és felszabadított szolgája, s a papok az ő [tanúskodásukat] elfogadták, és a szolgát [tanúskodásra] alkalmatlannak nyilvánították. Amikor a bíróság elé értek, akkor ő és a szolga [tanúskodását] elfogadták, de a fiát [tanúskodásra] alkalmatlannak nyilvánították.³⁰

I/8

A következők alkalmatlanok [tanúnak]: Kockajátékos, uzsorás, azok, akik galambokat röpítenek, a hetedik évben [termett gyümölcscsel] kereskedők³¹, és a szolgák³² A szabály ez: minden olyan tanúskodás, amelyre egy asszony nem alkalmas³³, arra [az előbb felsoroltak is] alkalmatlanok.

I/9

Aki látta az újhoidat, de nem képes elmenni [tanúskodni], azt vihetik számarháton vagy hordágyon is. Ha [azt gondolja, hogy] valaki megtámadhatja az [úton], vihet magával botot, és ha messzire megy, vihet magával ételt, ha az út [legalább] egy nap és éjszaka tart. Megszeghetik a szombat [megtartásának parancsát]. Elmehetnek, hogy tanúskodjanak az újhoidról, amint megmondattott: *Ezek az Úrnak ünnepei, szent gyülekezések napjai, a melyekre szabott idejűkben kell összegyülekeznetek (3Móz 23,4).*

II/1

Ha az egyik [küldöttet] nem ismerik, egy másikat küldenek vele, hogy tanúskodjon felőle. Az újhoidról való tanúskodást kezdetben mindenkitől elfogadták. Amikor azonban az eretnekek³⁴ zavart támasztottak, akkor rendelték el, hogy csak ismert személyektől fogadnak el tanúskodást.

II/2

Kezdetben tűzzel jeleztek, de amikor a samaritánusok³⁵ zavart keltettek, akkor rendelték el, hogy küldöttek menjenek.

II/3

Hogyan jeleztek a tűzzel? Hosszú cédrustörzseket vettek, vesszőket, olajos fadarabokat, és viaszból való kenőcsöt, zsinórral összekötötték ezeket, felmentek a hegycsúcsra, s mozgatták őket ide-oda, [majd] fel és le, addig, míg meglátták, hogy társaik is úgy tesznek egy második hegycsúcson, és ugyanúgy tettek egy harmadikon is.

28 Általában a közeli rokonok nem tanúskodhattak közösen, az érdekeltség miatt.

29 Azonosíthatatlan személy.

30 A két különböző döntés oka valószínűleg az, hogy a papok testülete szaduceus irányítású, míg a bíróság farizeus többségű volt.

31 mSeb VII 3.

32 mSzanh III 3.

33 Asszony főbenjáró és vagyoni ügyekben nem tanúskodhatott.

34 חבתיין: Általában a keresztyéneket értik alatta, de jelenthette a szaduceusokat és az esszénusokat is, azokat, akik más naptár szerint számoltak. Így ünnepeik is más napra estek. vö: mHag II,4.

35 Más kézirat a „samaritánusok” helyett „eretnek”-ket ír.

II/4

Honnan jeleztek? Az Olajfák hegyétől Szartébáig³⁶, és Szartébától Gerippina³⁷ felé, és Gerippinától Havrán³⁸ felé, és Havrántól Bét Biltin³⁹ felé. De Bét Biltintől nem távolodtak el, a fáklyákat gyorsan mozgatták ide-oda, amíg az egész Száműzetés egy lángoló tűztengernek tűnt.

II/5

Jeruzsálemben volt egy nagy udvar, amelyet Bét Jázeknek hívtak. Ott gyülekezett minden tanú, és a bíróság kihallgatta őket. Nagy étkezést készítettek nekik, hogy [máskor is] szívesen jöjjenek. Kezdetben egész nap nem távozhattak el onnan.⁴⁰ R. Gamáriel, az Öreg elrendelte, hogy kétezer könyök távolágra eltávolodhatnak bármely irányba. De nemcsak ők, hanem mások is: a bába, aki azért ment oda, hogy a szülésnél segítkezzen, vagy aki odamenekül, tűz, rablótámadás vagy árvíz miatt. Ezek a város lakóival egyenrangúak, s kétezer [könyéknyire] eltávozhhatnak onnan.

II/6

Hogyan hallgatják ki a tanúkat? Az először érkező párt hallgatják ki elsőnek. Behívják [kettőjük közül] az idősebbet, és ezt mondják neki: „Mondd el, hogyan láttad a holdat?” A Nap előtt, vagy mögötte⁴¹, északon vagy délen⁴², milyen magasan állt⁴³, merre fordult⁴⁴, és milyen nagy volt [a hold]? Ha ezt felelte: „A Nap előtt, akkor még nem mondott semmi [érvényeset]”⁴⁵. Ezután behívták a másodikat, és ha szavai megegyezők voltak [az elsővel], akkor tanúskodásuk érvényes. Ezután a többiek is [akik eljöttek] kikérdezték a dolog felől, nem mintha szükséges [lett volna], hanem azért, hogy ne megszegyenülve menjenek el onnan [máskor is] szívesen eljöjjenek.

II/7

A bíróság elnöke ezt mondja: „Megszentelt!”, és a nép utána mondja: „Megszentelt, megszentelt!”. Amennyiben [a holdat pontos] idejében látták⁴⁶, vagy nem, akkor is megszentelik. R. Elázár bar Cádók mondja: „Ha nem látták [rendes] idejében, nem szentelik meg, mert már az ég megszentelte”.

36 לְכַרְטֵבָא Hegy a Jordán völgyében (377 m). Jerikótól 26 km-re keletre. Itt található az Alexandrion-erőd romjai.

37 גְּרִיפִינָא Valószínűleg a mostani kereszties erődítmény (Bellevoir) romjainak helyén állt, Bét Seántól 53 km-re északra.

38 הַדֹּרֶן Hegység Bét Seántól 80 km-re keletre.

39 בֵּית בִּלְתִּין Határátkelő Mezopotámiába.

40 Szombaton.

41 Az újhold egy darabig a lemenő nappal együtt látszik.

42 A Nap jobb, vagy bal oldalán. A jobb oldali a fogyó (rég) hold, a bal oldali a növekvő új.

43 Milyen magasan állt a látóhatárhoz képest. Az újhold a látóhatárhoz nagyon közel látszik.

44 Milyen volt a holdsarló állása? Az újhold sarlója jobbra néz.

45 A tanúskodás érvénytelen, mert a fogyó holdat látta.

46 A régi hónap harmincadik napján. Ez egyben az új hónap első napja is.

47 A hónap 29. napján.

48 Lehetetlen volt ugyanazon a napon reggel látni a régi, este pedig az újholdat.

49 A hónap 31. napja.

II/8

Rabban Gamálieinek volt egy holdfázisokat ábrázoló táblája (ב[ט]ב[ל]א) padlásának falán. A tanulatlanoknak ezzel mutatta meg [a holdfázisokat], és ezt kérdezte: így láttad, vagy így? Történt egyszer, hogy ketten jöttek, s ezt mondták: reggel⁴⁷ keleten láttuk, este pedig nyugaton. R. Jehúda ben Núri ezt mondta: hamis tanúk ezek!⁴⁸ Amikor Javnéba értek, [II.] R. Gamáriel elfogadta [tanúskodásukat]. Később még kettő érkezett, és ezek ezt mondták: [megszokott] idejében láttuk, és a következő [hozzátoldott] éjszaka⁴⁹ már nem volt látható. R. Gamáriel elfogadta [a tanúskodást]. R. Dósza ben Harkinasz mondta: „Hamis tanúk ezek”. Hogyan tehet tanúságot egy asszony arról, hogy szült, ha a következő nap hasa még a fogai között van?⁵⁰ R. Jehósua mondta neki: „Egyetérték a szavaiddal.”

II/9

Gamáriel elküldött hozzá [és ezt üzenté]: Elrendelem, hogy jöjj el hozzám botoddal és pénzeddel együtt, azon az engesztelő napon, amely a te számításod szerint való. R. Akiba elment hozzá, és bosszankodva találta. Ezt mondta neki: „Megtanulhatom az Írásból, hogy amit R. Gamáriel cselekedett, helyesen tette, mert megmondattott: *Ezek az Úrnak ünnepei, szent gyülekezések napjai, amelyekre szabott idejűkben kell összegyülekeznetek.* (3Móz 23,4). [Mindegy] hogy megfelelő idő vagy nem, de nem ismerek más [megfelelő] időt ezen kívül. Eljött R. Dósza ben Harkinasz, ezt mondta neki: „Ha R. Gamáriel bíróságá[nak] döntése után más döntést is akarunk, úgy minden olyan bírósághoz kell fordulnunk, amely Mózes napjától mindmáig létezik, mert megmondattott: *Azután felméne Mózes és Áron, Nádád és Abihú, és az Izráel vénei közül hetvenen.* (2Móz 24,9). Miért nem nevezi nevükön a véneket? Azért, hogy megtanuljuk, hogy a három [személy], akit bíróságként Izrael fölé helyeznek, egyenlők Mózesrel. Ekkor vette a botját és pénzét és elindult Javnéba, azon a napon, amelyre – számítása szerint – a Nagy Engesztelőnap esett. R. Gamáriel felkelt, megcsókolta a fején és ezt mondta neki: „Lépj be békével, mesterem és tanítványom! Mesterem a bölcsességben, s tanítványom, mert elfogadta szavaimat”.

III/1

Ha a holdat a bíróság, és az egész Izráel [is] látta, a tanúkat [pedig] kihallgatták, és nincs már [már] idő ezt mondani a sötétedés előtt: „Megszenteltí”, úgy ez egy [teljes] hónap⁵¹. Ha [a holdat] csak a bíróság látta, két tanúnak kell előállnia, s bizonyítania [a bíróság] előtt, [hogy látta a holdat], s ekkor ezt mondják: „Megszentelt, megszentelt!” Ha [a holdat a bíróság tagjai közül] hárman látták, és [mindhárman] egy bírósághoz tartoznak, [közülük] kettő kell, hogy előálljon, s társaik közül még kettőt rendelnek [az egyedülmaradt bíró] mellé⁵², és azok tanúskodnak, ekkor azt mondják: „Megszentelt, megszentelt!” az egyszemélyes [tanú] nem hiteles, mert egyedül van.

III/2

Mindenfajta kürt elfogadott [sófárként], kivéve az, amelyik tehén szarvából készült, mert az [csak] tülök. R. Jósze mondja: Nem neveznek-e minden kürtöt szarvnak, amint megmondattott: *És ha majd belefűjnek a kosszarvba...* (Józs 6,5).

50 Előző nap nem szülhetett, aki másnap láthatóan várandós, R. Gamáriel tévedett, amikor elfogadta a tanúk kijelentését.

51 Más fordítás szerint: [a hónapot] hozzátoldják. Az elmúlt hónap 30 napos. Ebben az esetben nem az a fontos, hogy látták-e a Holdat, hanem, hogy a bíróság az időpontot kihirdette.

52 A kettő nem lehet egyszerre tanú és bíró is.

III/3

Az újévi kürt a kőszáli kecske egyenes szarv[ából készül], és fúvókája arannyal van bevonva, s mindkét oldalán trombitás áll. A kürt hosszú hangot ad, s a trombiták rövidet, mert az [erre] a napra [érvényes] rendelkezés, a kürtre vonatkozik.

III/4

Böjtnapokon⁵³ görbe kosszarvból készült kürtöt [fújnak], a fúvókája ezüsttel van bevonva. Középen két trombitás áll⁵⁴. A kürt rövid hangot ad, a trombiták pedig hosszút, mert az [erre] a napra [érvényes] rendelkezés a trombitákra⁵⁵ vonatkozik.

III/5

A Jóbél⁵⁶ év [ünnepe] hasonló az Újév [ünnepéhez], ami a [kürt]fúvását és az áldásokat illeti. R. Jehúda mondja: Újévkor kos [szarvából való kürtöt] fújnak, Jóbél évkor kőszáli kecske [szarvából készültet]⁵⁷.

III/6

Egy olyan kürt, amelyen repedés van, [s a repedést] összeragasztottak, alkalmatlan [a használatra]. Ha kilyukadt, [és a lyukat] befoltozták, és ez akadályozza a megfújást, akkor alkalmatlan, ha nem [akadályozza], akkor alkalmas.

III/7

Ha valaki egy gödörben fújja [a kürtöt vagy] egy felfalazott ciszternában, vagy egy nagy hordóban⁵⁸, és ha az ember meghallotta a kürt hangját, akkor az, [aki hallotta] teljesítette kötelességét. De ha valaki [csak bizonytalan] dallamú harsogást hall⁵⁹, az nem teljesítette kötelességét. Ugyanígy, ha valaki zsinagóga mögött megy el, vagy a háza közel van a zsinagóghoz, s hallja a kürt vagy a Megilla [olvasás] hangját, ha [teljes] szívvel figyel rá, teljesítette kötelességét, de ha nem, akkor nem teljesítette azt. Azonban ha egyik és másik [ember is] hallotta [a hangot], az egyik ráfigyelhet [teljes] szívvel, a másiknak nem kell ráfigyelnie.

III/8

Amikor Mózes felemelte a kezét, Izráel győzött, mikor pedig leeresztette a kezét, Amálek győzött (2Móz 17,11). De segíthették vagy hátráltathatták-e a harcot Mózes kezei? Inkább [azért történt ez], hogy megtanítson [rá]: amikor Izráel fiai felfelé figyeltek, és szívüket alávetették Atyjuknak, aki a mennyben van, győztek, és ha nem, veszítettek. Ehhez hasonlóan mondhatod: csinálj magadnak tüzes kígyót, és tűzd fel azt póznára: és ha valakit megmarnak, és feltekint arra, életben maradjon (4Móz 21,8). De a kígyó ölhetett vagy életre kelthetett-e? Sokkal inkább [úgy történt, hogy] amikor Izráel fiai felfelé figyeltek, és szívüket alávetették Atyjuknak, aki a mennyben van, meggyógyultak, és ha nem, elvesztek. A süket-néma, a zavarodott, és a kiskorú nem menthet fel sokakat kötelezettségeik alól. A szabály ez: az, aki nem kötelezhető [egy parancsolat] betartására sem, az nem menthet fel sokakat sem kötelezettségeik alól.

53 Vö.: mTan II,5. Nyilvános böjtnapot hirdettek pl. természeti csapás idején.

54 A főhangszer mindig a középén álló.

55 Vö.: 4Móz 10,9.

56 3Móz 25,9k.

57 Más vélemény szerint mindkét ünnepre megfelel a kos görbe szarva (Maimonidesz: Hilch. Sófár 1:1).

58 Nem általánosan előforduló esetek, talán üldöztetés idejéről van szó.

59 Nem tudja megítélni, hogy sófár hangját hallotta-e?

IV/1

Ha az [újév] ünnep szombatra esik, a Templomban⁶⁰ szoktak [kürtöt] fújni, és a tartományban nem. Amikor a Templom elpusztult, R. Jóhanán b. Zakkáj elrendelte, hogy minden olyan helyen kürtölni kell, ahol bíróság van. R. Eleázár ezt mondja: R. Jóhanán b. Zakkáj [ezt] csak Javnéra [nézve] rendelte el. Ezt mondták neki: Egyre megy, hogy Javnéra [gondolt-e] vagy [más] egyéb helyre, ahol bíróság van.

IV/2

Jeruzsálemnek még egy előnye volt Javnéval szemben, mert a [környező] városok [lakói] láthatták [a Templomot], és hallhatták [a kürtöket Jeruzsálemben], mert ezek közel⁶¹ voltak hozzájuk, és gyalog idejöhetnek, hogy [kürtöt] fújjanak, de Javnében csak a bíróság előtt kürtöltek.

IV/3

Kezdetben az ünnepi csokrot⁶² [Szukkót ünnepén] a Szentélyben hét, a tartományban pedig egy napig⁶³ hordozták [körüli]. Amikor a Templom elpusztult, R. Jóhanán b. Zakkáj elrendelte, hogy az ünnepi csokrot a Szentélyre való emlékezésül⁶⁴ a tartományban hét [napig] hordozzák, és a zsengek lengetésének⁶⁵ napját pedig teljesen betiltotta.

IV/4

Kezdetben az újholdról való tanúskodást egész nap elfogadták. De egyszer a tanúk késlekedtek, és ezért a léviták [a szolgálatkor] összekavarták az éneket.⁶⁶ [Ettől fogva] rendelték el, hogy a tanúkat, csak a délutáni áldozat [idejéig] fogadják, s ha a tanúk később jöttek, akkor ezt⁶⁷ és a következő napot szentnek tartották. Amikor a Templom elpusztult, R. Jóhanán b. Zakkáj elrendelte, hogy az újholdról való tanúskodást egész nap fogadják el⁶⁸. R. Jehósúa b. Qarhá mondja: R. Jóhanán b. Zakkáj [azt is] elrendelte, hogy ha a bíróság feje bárhol mást tartózkodik, a tanúk [nem mehetnek utána] csak a tanúskodás helyére mehetnek.⁶⁹

60 Maimonidesz szerint שַׁבָּתֵי הַמִּשְׁכָּן nemcsak az épületet, hanem Jeruzsálem városát is jelenti (*Hil.Sófár* 2:8).

61 Kétezer könyökön (cca. egy km) belül, ez a szombaton megtehető legnagyobb távolság.

62 Luláv (3Móz 23,40).

63 A Lombsátrak Ünnepén kézben tartott csokorról van szó. Vö.: 3Móz 23,40

64 Az ünnepi csokor emlékeztetett a Templom hajdani dicsőségére.

65 A Tóra tiltja az új gabona egyfogyasztását a Niszán 16-án a Templomban bemutatott áldozat véghezvitele előtt. Tartalmazott egy ómernyi friss földet is. A lisztáldozat bemutatása előtt a pap felemelte azt a világ négy tája felé (3Móz23,11). Az áldozat innen nyerte megkülönböztető nevét: קֵינֵר דְרַנְיָפָה - a lengetés ómerja (3Móz 23,15).

Lásd még: mSzuk III 12, ahol ennek a misnának első fele és annak magyarázata szerepel.

66 Minden napnak és ünnepnek megvolt a saját kijelölt zsoltára (mTám VII,4).

67 A nap hátralévő része ünnepnapnak számított, ugyanakkor az előírt zsoltárok közül a hétköznapra rendeltet énekelték.

68 A Templom pusztulása után, mivelhogy nem volt többé áldozat, ilyen tévedés nem fordulhatott elő.

69 Ahol a bíróság állandóan ülészik, ebben az esetben nem az elnök holléte számít.

IV/5

Az áldásmondások⁷⁰ rendje: „Atyák”, „Erők”, „A Név megszentelése”⁷¹, s hozzáfűzik ehhez, a „királyverseket”, és nem kürtölnek. [Elmondják] a „nap megszentelését”⁷² és kürtölnek, az „emlékező részeket” és kürtölnek a „kürt[tölésről szóló] részeket”, és kürtölnek, a [többi áldást] ezután mondják el: „Szolgálat”, „Hálaadás”, a „Papok áldása”⁷³. [Ezek] R. Jóhanán b. Núri szavai. R. Akiba így szól hozzát: Ha a királyversek után nem kürtölnek, miért mondják el [azokat]? [Ennek] sokkal inkább [így kell történnie]: [Ezt] mondják: „Atya”, „Erők”, „A Név megszentelése”, s hozzáfűzik ehhez, a „királyverseket” a „Nap megszentelésé”-vel együtt, és kürtölnek az „emlékező részeket” és kürtölnek a „kürt[tölésről szóló] részeket”, és kürtölnek, a [többi áldást] ezután mondják el: „Szolgálat”, „Hálaadás”, a „Papok áldása”.

IV/6

Kevesebbet nem mondhatnak, [mint] tíz királyverset, tíz emlékező részt, és tíz a kürt[tölésről szóló] részt. R. Jóhanán b. Núri mondja: Ha valaki mindhárom [fajtából] elmondott egyet-egyet, teljesítette [kötelességét de ezek között nincs az a három], amelyik a[z isteni] büntetésről szól: emlékező részek, királyversek, és kürt[részek]. A Tóra szavaival kezdik, és a próféták szavaival végzik. R. Jósze mondja: Ha Tórával végzi, [akkor is] teljesítette [kötelességét].

IV/7

Ha egyik az Újév ünnepe[n] [kürtölne, de felovasni] a Tóra-szekrény elé megy, akkor a második fújja a kürtöt. De a Hallél órájában az első mondja a Hallélt.

IV/8

Az újévi kürtölés miatt tilos a [szombati] határt áthágni, kőhalmot szétbontani, fára mászni, állaton lovagolni, vízen utazni⁷⁴, [nem szabad egy kosfejről szarvat⁷⁵] sem levágni, semmi olyat [tenni], ami megsérti a szombati előírást, sem pedig olyat, amely [egy tórai] parancsot sért meg. De ha valaki vizet vagy bort akar tölteni [a kürtbe, hogy megtisztítsa]⁷⁶, beletöltheti. A kis gyermekeket nem kell viztatartani a [sófár] fújásától, sőt inkább velük együtt kell azt végezni, hogy megtanulják. Aki ezzel foglalkozik, nem mulasztotta el [kötelességét], s ha valaki az ezzel foglalkozó [embert kürtölni] hallja, ő sem mulasztotta el [kötelességét].

70 Az újévi liturgia alapvetően különbözik a többi ünnepétől. Az Amída (Tizennyolcas Imádság) szombaton hét kérest tartalmaz, újévier kilencet. Hármat az elején, hármat a végén, s három kiegészítő áldást a liturgia közepén. A kiegészítések tíz szentírási idézetet tartalmaznak: A Tórából négyet, a Prófétákból hármat, az Iratokból hármat. Ezek: Király-mondások – Isten, mint király, emlékezők – az atyák érdemei, kürtmondások: az eljövendő megváltás.

71 Az első három kérés.

72 A negyedik kérés, naponként különbözők.

73 Az utolsó három kérés.

74 Ezek tilosak szombaton. Vö. mBec V,2.

75 Azért, hogy kürtöt készítsenek belőle.

76 Esetleg azért, hogy hangzását javítsa.

IV/9

A kürt fújásának rendje: három mindháromból.⁷⁷ A tartós fújás hossza annyi, mint három rezgőé, egy rezgőé annyi, mint három riadó[jel⁷⁸]. Ha az elsőt megfújták, s a második kétszer [olyan] hosszú [mint kellene], akkor azt egynek számolják. Ha valaki elmondta az áldásmondásokat⁷⁹, ezután kap egy sófárt, fújja meg tartósan, rezgőn, s ismét tartósan és tartósan, rezgőn, s ismét tartósan háromszor. Ahogyan a gyülekezet megbízottja⁸⁰ köteles imádkozni, úgy köteles⁸¹ minden egyes [ember] is. [II.]. R. Gamáliei mondja: A megbízott, sokakat szabaddá tesz kötelezettségeiktől.

Felhasznált irodalom

- Chanoch Albeck: *Sisha Sidre Mishnah. Seder Moed*. Jerusalem/Tel Aviv, 1958.
- Herbert Danby: *The Mishnah*. Oxford, 1933.
- Dietrich Corren: *Die Mischna*. Wiesbaden, 2005.
- Paul Fiebig: *Rosch ha-Schana*. Gießen, 1914.
- Michael Krupp: *Die Mischna. Festzeiten, Seder Mòed*. Frankfurt am Main, 2007.
- *Encyclopaedia Judaica*. New York, 1908 kk.
- *Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem, 1972 kk.
- *The Artscroll Mishnah Series, Seder Mòed, Vol III.: Rosh Hashanah...* Brooklyn, 2006.

77 Minden sófárfújás három szakaszból áll: tartós, rezgő, tartós. Ezt háromszor ismétlik a három írásidézet (királymondások – emlékezések – kürtmondások) után.

78 Ez megegyezik az elsővel, némely fordítások mégis másként fordítják, talán a fújás technikája miatt.

79 Az újévi kilenc kérést.

80 שליח צבור – előimádkozó.

81 A mindennapi imádságról van szó, amelyet mindenkinek el kell mondania. Az előimádkozó megismétli azok helyett, akik nem képesek imádkozni.